

راهکارهای عملی تربیت فرهنگی در مدرسه

زهره اولیایی

اشاره

به دنبال انتشار پیام مقام معظم رهبری درباره‌ی تقویت رابطه‌ی اقتصاد و فرهنگ و نگاه ملی در سایه‌ی مدیریت تلاش گر، سال ۱۳۹۳ سال «اقتصاد و فرهنگ با عزم ملی و مدیریت جهادی» نامیده شد. می‌بینیم که در این عبارات مهم‌ترین دغدغه‌های آموزگاران و دیگر اقشار مردم گنجانده شده است. از همین رو عبارت یادشده به بررسی و تبیین نیاز دارد. به همین دلیل در این فرصت به بیان راهکارهای عملی تربیت فرهنگی در کلاس و مدرسه با عنایت به پیام بالا پرداخته می‌شود.

کلیدواژه‌ها: تربیت فرهنگی، فرهنگ، هنجار فرهنگی، عرف

فرهنگ

فرهنگ را می‌توان مجموعه‌ای از ویژگی‌های رفتاری و عقیدتی اکتسابی اعضای یک جامعه‌ی خاص تعریف کرد و هنجارهای فرهنگی معیارهای تثبیت‌شده‌ی یک گروه هستند که از نظر فکری و رفتاری از اعضایش انتظار دارد. (کوئن، ۱۳۸۵: ۳۹). «فرهنگ» هویت و شخصیت یک ملت را تعیین می‌کند و هر نسلی اندوخته‌های فرهنگی و تجارب زندگی خویش را با شیوه‌های گوناگون به نسل بعدی منتقل می‌سازد؛ نسل بعد نیز اندوخته‌های خود را بر آن می‌افزاید و آن را به نسل پس از خویش انتقال می‌دهد. «فرهنگ» چگونه زندگی کردن را به افراد می‌آموزد و آثار آن به صورت‌های گوناگون در تمام صحنه‌های زندگی فردی و اجتماعی حضور دارد و ارکان هر جامعه‌ای بر فرهنگ آن جامعه استوار است (یاسمی، ۱۳۸۹: ۱۴).

تربیت فرهنگی

«تربیت اسلامی تربیتی است پویا که از نازل‌ترین درجه تا بی‌نهایت، حرکت و امتداد می‌یابد و پویایی کمی و کیفی دارد» (ابراهیم‌زاده، ۱۳۸۷: ۲۴۰). در متون اسلامی هدف‌های تربیتی مورد نظر اسلام همراه با توجیه و تبیین معینی عرضه شده است. هدف‌های فرهنگی یکی از این اهداف است که موارد زیر را شامل می‌شود. ۱. شناخت، پرورش و هدایت ذوق و استعداد‌های هنری و

زیبایی‌شناسی به مثابه وجهی از وجوه فطرت انسان ۲. شناخت زیبایی‌های جهان آفرینش به مثابه مظاهر و تجلیات جمال حق ۳. شناخت هنر اسلامی، ملی و جهانی و

پرورش روحیه‌ی حفظ میراث‌های هنری، تاریخی و فرهنگی ۴. شناخت تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران، اسلام و کشورهای دیگر برای ارج نهادن به آن‌ها و ترویج سنین پسندیده و دفع فرهنگ‌های منحط و خرافی (همان: ۲۴۴).

هنجارهای فرهنگی کلاس و مدرسه

هنجارهای فرهنگی به صورت ارزش‌ها، آداب و رسوم و عرف بیان می‌شوند. ارزش‌ها احساسات ریشه‌داری هستند که اعضای یک جامعه در آن‌ها سهیم‌اند و اعمال و رفتار اعضای جامعه را تعیین می‌کنند (کوئن، ۱۳۸۵: ۴۱).

«و نه تنها توصیف‌گر فرهنگ جامعه بلکه معرف مدرسه و افراد آن هستند» (علاقه‌بند، ۱۳۸۲: ۲۵۵). بلکه برای فرهنگ‌پذیری، آموزگاران می‌توانند با آوردن مثال‌های زیر بچه‌ها را با هنجارهای فرهنگی مدرسه آشنا کنند.

ارزش‌ها

بچه‌هایی که می‌خواهند از نظر سطح فرهنگی در مدرسه بالاتر باشند:

- ✓ به دوستان، معلمان، مسئولان و کارکنان مدرسه احترام می‌گذارند؛
- ✓ حقوق دیگران را رعایت می‌کنند؛
- ✓ با اجازه صحبت می‌کنند و وسط حرف دیگران نمی‌پزند؛
- ✓ دوستان خود را مسخره نمی‌کنند؛
- ✓ امانت‌دار هستند؛

در مدرسه جزو عناصر فرهنگی هستند.

فرهنگ پذیری در مدرسه

گاهی یک فرهنگ از فرهنگی دیگر عناصری را می‌پذیرد. این فرایند را فرهنگ‌پذیری می‌گویند. هرگاه چنین وضعی پیش آید، هر دو فرهنگ که در تماس با یکدیگر قرار می‌گیرند، معمولاً دگرگون می‌شوند؛ گرچه ممکن است این دگرگونی برای یکی بسیار مهم‌تر از دیگری باشد (کوئن، ۱۳۸۵: ۴۲).

به دانش آموزان بیاموزیم

نوع پوشش دانش آموزان از دانش آموزان بخواهیم قبل از خرید لباس به متناسب بودن آن با فرهنگ کشور و معنی نوشته‌های روی لباس توجه کنند و لباسی را برگزینند که شخصیت آن‌ها را زیر سؤال نبرد و مروج فرهنگ برهنگی نباشد. استفاده از دفتر و نوشت افزار و کیف با طرح و نقش شخصیت‌های کارتونی داخل کشور؛ از آن‌ها بخواهیم از لوازم تحریر با طرح و نقش شخصیت‌های کارتونی کشور خودمان استفاده کنند.

نوع آرایش موها

دانش آموزان را آگاه سازیم که آرایش موها به هر شکل و مد جدیدی پسندیده نیست.

حفظ ارزش‌های فرهنگی در دبستان، چگونه...؟

آموزش سرودهای ملی و انقلابی و اجرای مسابقه در سطح مدرسه

- ✓ تشویق دانش آموزان به خواندن و یادگیری قرآن
- ✓ ترتیب دادن مسابقات کلاسی حفظ قرآن و داستان‌های قرآنی
- ✓ ترویج فرهنگ قرآنی و نماز
- ✓ آشناسازی دانش آموزان با ارزش‌های دینی و فرهنگی جامعه اسلامی
- ✓ آشنا کردن دانش آموزان با زندگی امامان و پیامبران.

منابع

۱. ابراهیم‌زاده، عیسی؛ فلسفه‌ی تربیت، انتشارات دانشگاه پیام نور، تهران، ۱۳۸۷.
۲. علاقه‌بند، علی؛ اصول مدیریت آموزشی، انتشارات دانشگاه پیام نور، تهران، ۱۳۸۲.
۳. کوئن، بروس؛ جامعه‌شناسی، مترجم: محسن فلاحتی، انتشارات توتیا، تهران، ۱۳۸۵.
۴. ولایتی، علی‌اکبر؛ فرهنگ و تمدن اسلامی، انتشارات معارف، تهران، ۱۳۸۸.
۵. یاسمن، طاهره؛ سیره‌ی فرهنگی امام علی(ع) در نهج‌البلاغه، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور، تهران، ۱۳۸۹.

✓ چابلوسی نمی‌کنند؛

✓ با بزرگ‌ترها (معلم و مسئولان مدرسه) مشورت می‌کنند؛

✓ با دوستان خود تعاون و همکاری دارند.

آداب و رسوم

- ✓ هنگام ورود به مدرسه به دوستان، معلمان و مسئولان مدرسه سلام می‌کنند؛
- ✓ هنگام خروج از مدرسه از دوستان، معلمان و مسئولان مدرسه خداحافظی می‌کنند؛
- ✓ در جشن‌ها و مراسم صبحگاه مدرسه شرکت می‌کنند.

عرف‌ها

قوانین در واقع همان عرف‌هایی هستند که اهمیت ویژه‌ای دارند. آموزگاران می‌توانند در کلاس‌های خود و با استفاده از محتوای درس‌های فارسی، دینی یا مطالعات اجتماعی و قرآن با همکاری دانش‌آموزان اجرای این قوانین را در کلاس به نمایش درآورند. بچه‌هایی که می‌خواهند از نظر سطح فرهنگی در مدرسه بالاتر باشند:

- ✓ نوبت را در صف رعایت می‌کنند؛
- ✓ بدون اجازه به سراغ وسایل دیگران نمی‌روند؛
- ✓ با لیوان شخصی خود آب می‌خورند؛
- ✓ به موقع در مدرسه و سر کلاس حاضر می‌شوند؛
- ✓ بی‌اجازه از کلاس و مدرسه خارج نمی‌شوند؛
- ✓ به وسایل کلاس و مدرسه آسیب نمی‌رسانند؛
- ✓ روی میز و نیمکت‌ها و دیوارهای کلاس و مدرسه چیزی نمی‌نویسند؛
- ✓ کتاب‌های امانت گرفته شده را به موقع به کتابخانه تحویل می‌دهند؛
- ✓ نظم و ترتیب را رعایت می‌کنند.

عناصر و مجموعه‌ی فرهنگی در مدرسه

عناصر فرهنگی به کوچک‌ترین واحد یک فرهنگ اطلاق می‌شود که می‌تواند یک شیء، یک ادا یا یک نما باشد. به مجموعه‌ای از عناصر مرتبط فرهنگی مجموعه‌ی فرهنگی گفته می‌شود. اگر فرهنگی کارکرد

درستی داشته باشد و نیازهای جامعه را برآورده سازد، عناصر گوناگونش باید به درستی با یکدیگر همکاری داشته باشند (کوئن، ۱۳۸۵: ۴۲-۴۳).

لوازم التحریر، کیف و کفش، نوع ارتباطات (کلامی و غیر کلامی)، نوع آرایش موها و ظاهر دانش‌آموز

